

4.2.2.4 การได้รับผลผลิตจากการปลูกไม้ผล

ผลการศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ปลูกไม้ผล ได้แก่ มะม่วง น้อยหน่า กัลยัม มะละกอ ขนุน มะนาว และมะขาม (ตารางที่ 12) อภิปรายผลได้ดังนี้

การปลูกไม้ผล พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ปลูกไม้ผลจำนวน ร้อยละ 53.1 ยังไม่ได้รับผลผลิตจากการปลูกไม้ผลและส่วนที่เหลือร้อยละ 46.9 จะได้รับผลผลิตแล้ว ทั้งนี้ไม้ผลที่ให้ยังไม่ได้รับผลผลิตส่วนใหญ่เนื่องมาจากการปฏิบัติดูแลของเกษตรกรยังไม่ดีพอ

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามการได้รับผลผลิตจากการปลูกไม้ผล

การได้รับผลผลิต	จำนวน (n = 98)	ร้อยละ (100.0)
ไม่ได้รับผลผลิต	52	53.1
ได้รับผลผลิตแล้ว	46	46.9

4.2.2.5 จำนวนผลผลิตที่ได้จากการเลี้ยงปลา

ผลการศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ได้ใช้ประโยชน์จากสระน้ำในการเลี้ยงปลา (ตารางที่ 13) อภิปรายผลได้ ดังนี้

น้ำหนักปลาที่จับได้ พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างผู้เลี้ยงปลาในบ่อ สามารถจับปลาจากบ่อน้ำได้เฉลี่ย 91.8 กิโลกรัมต่อบ่อ สูงสุด 300 กิโลกรัมต่อบ่อ ต่ำสุด 3 กิโลกรัมต่อบ่อ และเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 38.8 จับปลาได้ 50 – 100 กิโลกรัมต่อบ่อ รองลงมาร้อยละ 36.9 จับปลาได้น้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อบ่อ ร้อยละ 14.6 จับปลาได้มากกว่า 150 กิโลกรัมต่อบ่อ และร้อยละ 9.7 จับปลาได้ 101 – 150 กิโลกรัมต่อบ่อ เกษตรกรในกลุ่มที่จับปลาได้น้อยกว่า 50 กิโลกรัมต่อบ่อ ปลาที่จับได้ส่วนมากจะนำไปเพื่อการบริโภคเป็นอาหารในครัวเรือนของตนเอง จะจับปลาปีละ 1 ครั้ง โดยการใช้เครื่องสูบน้ำจากบ่อ และเกษตรกรจะนำปลามาปล่อยเลี้ยงอีกครั้งหนึ่งเมื่อถึงฤดูฝนและมีน้ำในสระเพียงพอในปีต่อไป สำหรับเกษตรกรที่มีการเลี้ยงปลามากกว่า 5,000 ตัวต่อบ่อขึ้นไป และจะทยอยจับปลาที่เลี้ยงได้ขนาดเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายเป็นรายได้ โดยจะสูบน้ำในบ่อจับปลา 2 ปีต่อครั้ง เพื่อตากบ่อและทำความสะอาดบ่อไม่ให้ตันเงิน

ตารางที่ 13 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามจำนวนผลผลิตที่ได้จากการเลี้ยงปลา

ปริมาณผลผลิต	จำนวน (n = 103)	ร้อยละ (100.0)
น้ำหนักปลาที่จับได้ (ต่อบ่อ)		
น้อยกว่า 50 กิโลกรัม	38	36.9
50 - 100 กิโลกรัม	40	38.8
101 - 150 กิโลกรัม	10	9.7
มากกว่า 150 กิโลกรัม	15	14.6
เฉลี่ย 91.8 กิโลกรัม สูงสุด 300 กิโลกรัม และต่ำสุด 3 กิโลกรัม		

4.2.2.6 แหล่งที่มาและรายได้เงินสดของเกษตรกร

ผลการศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ใช้ประโยชน์จากสระน้ำมีรายได้เงินสดจากการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา (ตารางที่ 14) อภิปรายผลได้ ดังนี้

1) การปลูกพืชไร่ พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ปลูกพืชไร่ได้แก่ ปลูกถั่วลิสง และปลูกข้าวโพดหวาน มีรายได้เป็นเงินสดจากการปลูกเฉลี่ย 722.1 บาทต่อปี สูงสุด 8,000 บาทต่อปี และต่ำสุด 200 บาทต่อปี และเกษตรกรจำนวนร้อยละ 50.0 มีรายได้เงินสด 500 – 1,000 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ 19.4 มีรายได้เงินสด 1,001 – 2,000 บาทต่อปี ส่วนที่เหลือร้อยละ 16.7 และร้อยละ 13.9 มีรายได้เงินสดน้อยกว่า 500 บาทต่อปี และมากกว่า 2,000 บาทต่อปีตามลำดับ รายได้ของเกษตรกรส่วนมากได้จากการจำหน่ายข้าวโพดหวาน

2) การปลูกพืชผัก พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ปลูกพืชผักได้แก่ ผักกาด หอมกระเทียม ถั่วฝักยาว แตงร้าน พริก และมะเขือเปาะ มีรายได้เงินสดเฉลี่ย 811.8 บาทต่อปี สูงสุด 10,000 บาทต่อปี ต่ำสุด 100 บาทต่อปี และเกษตรกรจำนวน ร้อยละ 39.7 มีรายได้เงินสด 500 – 1,000 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ 24.4 มีรายได้ 1,001 – 2,000 บาทต่อปี ส่วนที่เหลือร้อยละ 20.5 และร้อยละ 15.4 มีรายได้มากกว่า 2,000 บาทต่อปีขึ้นไป และน้อยกว่า 500 บาทต่อปีตามลำดับ รายได้ส่วนใหญ่ได้จากการจำหน่ายถั่วฝักยาว และมะเขือเปาะ ปลูกในช่วงต้นฤดูฝน โดยจะให้ผลผลิตและจำหน่ายได้ตลอดปี

3) **การปลูกข้าว** พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ปลูกที่ปลูกข้าวมีราย
ได้เงินสดจากการจำหน่ายข้าวที่ปลูกโดยอาศัยน้ำจากสระน้ำเฉลี่ย 3,211 บาทต่อปี สูงสุด 12,950
บาทต่อปี ต่ำสุด 400 บาทต่อปี และเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน ร้อยละ 28.5 มีรายได้เงินสด
1,500 - 3,000 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ 23.6 มีรายได้เงินสด 3,001 - 4,500 บาทต่อปี ส่วน
ที่เหลือร้อยละ 20.0 18.8 และร้อยละ 9.1 มีรายได้เงินสดน้อยกว่า 1,500 บาทต่อปี มากกว่า
6,000 บาทต่อปี และ 4,501 - 6,000 บาทต่อปี ตามลำดับ

4) **การปลูกไม้ผล** พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่ปลูกไม้ผลมีรายได้
เงินสดจากการปลูกไม้ผลได้แก่ มะขามหวาน มะละกอ น้อยหน่า และกล้วย เฉลี่ย 855.3 บาท
ต่อปี สูงสุด 10,500 บาทต่อปี ต่ำสุด 100 บาทต่อปี และเกษตรกรจำนวนร้อยละ 43.5 มีรายได้
เงินสด 500 -1,000 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ 23.9 มีรายได้เงินสดน้อยกว่า 500 บาทต่อปี
ส่วนที่เหลือร้อยละ 17.4 และร้อยละ 15.2 มีรายได้เงินสดมากกว่า 1,500 บาทต่อปี และ 1,001
- 1,500 บาทต่อปีตามลำดับ โดยรายได้ส่วนใหญ่จะได้จากการจำหน่าย มะขามหวาน และกล้วย

5) **การเลี้ยงปลา** พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มที่เลี้ยงปลามีรายได้เงิน
สดจากการจำหน่ายปลาเฉลี่ย 1,126.9 บาทต่อปี สูงสุด 9,000 บาทต่อปี ต่ำสุด 175 บาทต่อปี
และเกษตรกรจำนวน ร้อยละ 36.9 มีรายได้เงินสด 1,000 - 2,000 บาทต่อปี รองลงมาร้อยละ
27.2 มีรายได้เงินสดมากกว่า 3,000 บาทต่อปี ส่วนที่เหลือร้อยละ 21.3 และร้อยละ 14.6 มีราย
ได้เงินสดน้อยกว่า 1,000 บาทต่อปี และ 2,001 - 3,000 บาทต่อปีตามลำดับ เกษตรกรจะจับปลา
จำหน่ายในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวข้าว และช่วงงานเทศกาลประจำปี จะจำหน่ายได้ในราคาที่สูง

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามแหล่งที่มาและจำนวนรายได้เงินสด

แหล่งที่มาและจำนวนรายได้เงินสด (ต่อปี)	จำนวน	ร้อยละ
การปลูกพืชไร่	(n = 36)	(100.0)
น้อยกว่า 500 บาท	6	16.7
500 - 1,000 บาท	18	50.0
1,001 - 2,000 บาท	7	19.4
มากกว่า 2,000 บาท	5	13.9
เฉลี่ย 722.1 บาท สูงสุด 8,000 บาท และ ต่ำสุด 200 บาท		

ตารางที่ 14 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรจำแนกตามแหล่งที่มาและจำนวนรายได้เงินสด (ต่อ)

แหล่งที่มาและจำนวนรายได้เงินสด (ต่อปี)	จำนวน	ร้อยละ
การปลูกพืชผัก	(n = 78)	(100.0)
น้อยกว่า 500 บาท	12	15.4
500 - 1,000 บาท	31	39.7
1,001 - 2,000 บาท	19	24.4
มากกว่า 2,000 บาท	16	20.5
เฉลี่ย 811.8 บาท สูงสุด 10,000 บาท และ ต่ำสุด 100 บาท		
การปลูกข้าว	(n = 165)	(100.0)
น้อยกว่า 1,500 บาท	33	20.0
1,500 - 3,000 บาท	47	28.5
3,001 - 4,500 บาท	39	23.6
4,501 - 6,000 บาท	15	9.1
มากกว่า 6,000 บาท	31	18.8
เฉลี่ย 3,211 บาท สูงสุด 12,950 บาท และ ต่ำสุด 400 บาท		
การปลูกไม้ผล	(n = 46)	(100.0)
น้อยกว่า 500 บาท	11	23.9
500 - 1,000 บาท	20	43.5
1,001 - 1,500 บาท	7	15.2
มากกว่า 1,500 บาท	8	17.4
เฉลี่ย 855.3 บาท สูงสุด 10,500 บาท และ ต่ำสุด 100 บาท		
การเลี้ยงปลา	(n = 103)	(100.0)
น้อยกว่า 1,000 บาท	22	21.3
1,000 - 2,000 บาท	37	36.9
2,001 - 3,000 บาท	15	14.6
มากกว่า 3,000 บาท	18	27.2
เฉลี่ย 1,126.9 บาท สูงสุด 9,000 บาท และ ต่ำสุด 175 บาท		

4.3 ปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร

สภาพปัญหาในการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ กายภาพ สภาพสระน้ำ และด้านชีวภาพ ผลการศึกษา (ตารางที่ 15) อภิปรายผลระดับของปัญหาตามค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) 3 ระดับ คือ ไม่มีปัญหา (1.00 – 1.66) มีปัญหาน้อย (1.67 – 2.33) และมีปัญหามาก (2.34 – 3.00) โดยมีสาเหตุปัญหาที่มีผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรตามลำดับดังนี้

4.3.1 ปัญหาทางด้านสังคม จากการศึกษาปัญหาจำนวน 8 ปัจจัย (ตารางที่ 15) พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีสาเหตุของปัญหาทางด้านสังคมที่มีผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในระดับเล็กน้อยจำนวน 6 ปัจจัย พร้อมทั้งข้อเสนอแนะและการอภิปรายได้ ดังนี้

1) การคมนาคมระหว่างที่พักอาศัยกับสระน้ำไม่สะดวก (1.75) สาเหตุ ถนนสู่ไร่นาเป็นถนนดินใช้ประโยชน์ได้เฉพาะในฤดูแล้ง และสระน้ำอยู่ห่างไกลที่พักอาศัย (57.7 %) ข้อเสนอแนะ ควรปรับปรุงและพัฒนาถนนดินตามธรรมชาติระหว่างหมู่บ้านกับไร่นาของเกษตรกรเน้นในแหล่งชุมชนเกษตรที่มีปัญหาการคมนาคม เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในการเคลื่อนย้ายปัจจัยและผลผลิตการเกษตรได้ตลอดปี

2) การไม่ได้รับการเยี่ยมจากเกษตรตำบล (1.93) สาเหตุ การเยี่ยมของเกษตรตำบลไม่เป็นไปตามแผนเยี่ยม และการเยี่ยมได้ให้ความสำคัญต่อผู้นำหมู่บ้านมากกว่าการเยี่ยมเกษตรกรทั่วไป (79.1 %) ข้อเสนอแนะ ควรให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติงานตามแผนเยี่ยมและประชาสัมพันธ์การเยี่ยมผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้านตลอดทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มในระดับไร่นาเพิ่มขึ้น และใช้วิธีการนัดหมายให้เกษตรกรมาพบที่สำนักงานเกษตรอำเภอ

3) การไม่ได้รับการเยี่ยมจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น (1.79) สาเหตุ การได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่ไม่ทั่วถึง (69.2 %) ข้อเสนอแนะ ควรมีการรวมกลุ่มในระดับหมู่บ้านตามศักยภาพอย่างชัดเจน เพื่อรองรับการช่วยเหลือหรือพัฒนาจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนอย่างเหมาะสม

4) ขาดความรู้และการวางแผนการใช้ประโยชน์จากสระน้ำ (2.04) สาเหตุ ไม่เคยได้รับการอบรมความรู้การใช้ประโยชน์จากสระน้ำ (75.3 %) ข้อเสนอแนะ ควรให้การฝึกอบรมด้านความรู้ตามความต้องการของกลุ่มกิจกรรมการใช้ประโยชน์และร่วมการวางแผนการใช้ประโยชน์จากสระน้ำอย่างเหมาะสม ผลการศึกษาปัญหา (1) (2) (3) และ (4) สอดคล้องกับประสิทธิ์ ประครองศรี และคณะ (2529) และอภิข ศรีวัฒนาสมบัติ (2530) พบว่าปัญหาในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ได้แก่ การคมนาคม การสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ การจัดทำแผนการปลูกอย่างต่อเนื่อง และปัญหาการตลาด

5) **ขาดเอกสารคู่มือการเกษตรในการดำเนินกิจกรรม (2.00) สาเหตุ** การเผยแพร่เอกสารทางวิชาการเกษตรยังไม่ถึงเกษตรกร (78.0 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรให้มีการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้การเกษตรและสนับสนุนจัดหาสื่อเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรรอชีพการเกษตรที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน

6) **ขาดสื่อบุคคลทางการเกษตรในหมู่บ้าน (2.04) สาเหตุ** ผู้นำยังขาดคุณสมบัติการเป็นผู้นำที่เหมาะสมทางด้านการเกษตร (78.6 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรคัดเลือกผู้นำอาชีพการเกษตรที่แท้จริงทางภูมิปัญญาในหมู่บ้านให้มีบทบาทเป็นตัวแทนของหมู่บ้านเพื่อนร่วมทำงานในการเผยแพร่ความรู้ช่วยเจ้าหน้าที่ ช่วยเสนอปัญหาและข้อขัดข้องให้เจ้าหน้าที่ได้รับทราบ

ตารางที่ 15 ระดับปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาด้านสังคม (ต่อ)

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหาน้อย		มีปัญหามาก		Mean ($\bar{X}$)	S.D.	แปลความ	สาเหตุ	ข้อเสนอแนะ
	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)					
ไม่ได้รับการเยี่ยมชมจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่น	56	30.8	108	59.3	18	9.9	1.79	0.604	มีปัญหาน้อย	ไม่ได้รับการบริการอย่างทั่วถึง (69.2)	ควรรวมกลุ่มในระดับหมู่บ้านตามศักยภาพอย่างชัดเจนเพื่อรองรับการพัฒนาและบริการ
การตัดสินใจจุดสระน้ำ	85	46.7	79	43.4	18	9.9	1.63	0.658	ไม่มีปัญหา	-	-
ขาดความรู้และการวางแผนการใช้ประโยชน์จากสระน้ำ	45	24.7	83	45.6	54	29.7	2.04	0.738	มีปัญหา	ไม่เคยได้รับ การฝึกอบรมการวางแผนในการใช้ประโยชน์จากสระน้ำ	ควรให้ความรู้ และการวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน
ขาดเอกสารคู่มือการเกษตรในการดำเนินงาน	40	22.0	102	56.0	40	22.0	2.00	0.665	มีปัญหาน้อย	การเผยแพร่เอกสารวิชาการยังไม่ถึงมือเกษตรกร (78.0)	ควรให้การส่งเสริมความรู้และจัดหาเอกสารวิชาการให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเกษตร

ตารางที่ 15 ระดับปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาด้านสังคม (ต่อ)

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหาน้อย		มีปัญหามาก		Mean	S.D.	แปล	สาเหตุ	ข้อเสนอแนะ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	($\bar{X}$)		ความ		
	(n = 182)	(100.0)	(n = 182)	(100.0)	(n = 182)	(100.0)			หมาย		ของเกษตรกร
ขาดสื่อขนส่งทางการเกษตรในหมู่บ้าน	39	21.4	95	52.2	48	26.4	2.04	0.692	มี	ผู้นำในหมู่บ้าน	คัดเลือกผู้นำอาชีพ
									ปัญหา	ยังขาดคุณสมบัติ	การเกษตรในหมู่บ้าน
									น้อย	การเป็นผู้นำทาง	ที่มีภูมิปัญญาทางการ
										การเกษตร (78.6)	เกษตร

4.3.2 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ จากการศึกษาปัญหาจำนวน 8 ปัจจัย (ตารางที่ 16) พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีปัญหาและสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จาก สระน้ำในระดับเล็กน้อย จำนวน 6 ปัจจัย พร้อมทั้งข้อเสนอแนะและการอภิปรายได้ดังนี้

1) การมีรายได้เงินสดต่ำกว่า 15,000 บาทต่อปี (2.21) สาเหตุ มีความยากจนและ รายได้ทางการเกษตรไม่ต่อเนื่องตลอดปี (74.2 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรสนับสนุนระบบการผลิต ในระดับไร่นาของเกษตรกรในรูปแบบไร่นาสวนผสม เน้นความเพียงพอในการอุปโภค บริโภค ภายในครัวเรือนเป็นหลัก เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและชนิดพืชที่ปลูกควรมีคุณสมบัติที่สามารถให้ผลผลิตตลอดปี การดูแลรักษาง่ายเหมาะสมต่อท้องถิ่นและมีปัญหาทางด้านการตลาดน้อย

2) ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการผลิตสูง (2.13) สาเหตุ ราคาปัจจัยการผลิตได้แก่ ปุ๋ย สารเคมี และแรงงานเพิ่มขึ้น (78.6 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรส่งเสริมการผลิตในระดับไร่นาและหา แนวทางลดการใช้ปัจจัยการผลิตให้น้อยลง เน้นกระบวนการให้ผลผลิตอย่างต่อเนื่อง การแปรรูป การเก็บรักษาและการสนับสนุนสินเชื่อ

3) ขาดแรงงานในครัวเรือน (1.82) สาเหตุ แรงงานในครัวเรือนมีน้อย (63.2 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรปรับขั้นตอนและแนวทางการดำเนินการผลิตให้สอดคล้องกับสภาพแรงงานใน ครัวเรือนอย่างเหมาะสม ตลอดจนทั้งให้นำเทคโนโลยีที่สามารถทดแทนแรงงานคนมาใช้ในไร่นา อย่างเหมาะสม

4) การเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือนไปรับจ้างนอกหมู่บ้าน (2.00) สาเหตุ ไม่มี งานทำในฤดูแล้งหลังการทำนา (70.9 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มใช้น้ำจาก สระน้ำในไร่นาโดยการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชในการดำเนินกิจกรรม การปลูกพืชฤดูแล้งเพิ่มขึ้น ตลอดจนทั้งสนับสนุนจัดหาตลาดรับซื้อผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคให้มีรายได้อย่างต่อเนื่อง และ พัฒนากลุ่มผู้ใช้น้ำให้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการและขั้นตอนการพัฒนา กลุ่มการเกษตรต่อไป

5) แหล่งจำหน่ายผลผลิตผลการเกษตรอยู่ห่างไกล (1.71) สาเหตุ ขาดการส่งเสริม จำหน่ายผลผลิตผลการเกษตรในท้องถิ่น (56.6 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรจัดตั้งตลาดการเกษตรขนาดเล็กในระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนซื้อขายผลผลิตผลการเกษตรทั่วไป โดยทางราชการ สนับสนุนก่อสร้างแก่งหมู่บ้านในการดำเนินธุรกิจ

6) ราคาผลผลิตผลการเกษตรไม่แน่นอน (1.94) สาเหตุ ขาดอำนาจในการต่อรองราคา และเกษตรกรขาดการรวมกลุ่มในการผลิตและการจำหน่าย (70.3 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรสนับสนุน การรวมกลุ่มในการผลิต และการจำหน่ายโดยประสานแหล่งรับซื้อหรือภาคเอกชนมารับซื้อสินค้า แบบมีข้อตกลงร่วมกัน เพื่อสร้างความมั่นคงในการผลิตและราคาจำหน่ายที่เป็นธรรมในท้องถิ่น

ตารางที่ 16 ระดับปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสะพานน้ำในไร่นาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหาน้อย		มีปัญหามาก		Mean ($\bar{X}$)	S.D.	แปล ความ	สาเหตุ	ข้อเสนอแนะ
	จำนวน (n=182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n=182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n=182)	ร้อยละ (100.0)					
การมีรายได้เป็นเงินสด ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อปี	47	25.8	50	27.5	85	46.7	2.21	0.828	มี ปัญหา น้อย	ความยากจนและ มีรายได้ทางการ เกษตรไม่ต่อเนื่อง ตลอดปี (74.2%)	ควรสนับสนุนการผลิต ในระดับไร่นาแก่ เกษตรกรอย่างเหมาะสม และเพียงพอต่อ การบริโภค
ต้นทุนและ ค่าใช้จ่ายใน การผลิตสูง	39	21.4	81	44.5	62	34.1	2.13	0.736	มี ปัญหา น้อย	ราคาปัจจัยการ ผลิตได้แก่ ปุ๋ย สารเคมี แรงงาน เพิ่มขึ้น (78.6%)	ควรส่งเสริมการผลิต ระดับไร่นา โดยใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ เกิดประสิทธิภาพสูง สนับสนุนเงินทุน และการตลาด
ขาดแรงงานในครัวเรือน	67	36.8	81	44.5	34	18.7	1.82	0.725	มี ปัญหา น้อย	แรงงานในครัว เรือนมีน้อย (63.2%)	ควรสนับสนุนการใช้ เครื่องจักรกลแทนแรง งานอย่างเหมาะสม

ตารางที่ 16 ระดับปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสะพานน้ำในไร่นาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาด้านเศรษฐกิจ (ต่อ)

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหาน้อย		มีปัญหามาก		แปล		สาเหตุ	ข้อเสนอแนะ
	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	Mean ()	S.D.		
การเคลื่อนย้ายแรงงาน ในครัวเรือนไปรับจ้าง นอกหมู่บ้าน	53	29.1 (100.0)	78	42.9 (100.0)	51	28.0 (100.0)	2.00	0.758	มี ปัญหา น้อย	ไม่มีงานทำใน ฤดูแล้ง หลังการ ทำนา (70.9 %) ตามจุดที่มีแหล่ง น้ำภายในหมู่บ้าน
ขาดการปฏิบัติดูแล สระน้ำ	111	61.0	51	28.0	20	11.0	1.50	0.687	ไม่มี ปัญหา	-
การไม่จัดทำรั้วป้องกัน สัตว์ลงสระน้ำ	114	62.6	39	21.4	29	15.9	1.53	0.755	ไม่มี ปัญหา	-
แหล่งจำหน่ายผลิตผล การเกษตรอยู่ห่างไกล	79	43.4	76	41.8	27	14.8	1.71	0.710	มี ปัญหา น้อย	ควรจัดสร้างตลาดการ เกษตรประจำหมู่บ้าน สำหรับรับซื้อขายสินค้าภายในหมู่บ้าน
ราคาผลิตผลการเกษตร ไม่แน่นอน	54	28.7	85	46.7	43	23.6	1.94	0.730	มี ปัญหา น้อย	ควรมีการส่งเสริมการ รวมกลุ่มกันผลิตและ จำหน่ายในหมู่บ้าน เพื่อสร้างอำนาจในการ ต่อรอง (56.6 %) ขออำนาจต่อ ราคาและขาดการ รวมกลุ่มการผลิต และการจำหน่าย (70.3 %)

4.3.3 ปัญหาทางด้านสภาพสระน้ำ จากการศึกษาปัญหาสภาพสระน้ำที่มีผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จำนวน 6 ปัจจัย (ตารางที่ 17) พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีปัญหา สาเหตุ และข้อเสนอแนะระดับมาก 1 ปัจจัย อภิปรายผลได้ดังนี้

ทางรับน้ำเข้าสระมีการพังทลาย (2.80) สาเหตุ เกษตรกรขาดความรู้ในการป้องกัน และการบำรุงรักษาการพังทลายของสระน้ำ สภาพสระน้ำตื้นเขิน (87.9 %) **ข้อเสนอแนะ** ควรแนะนำและฝึกอบรมเกษตรกรให้มีความรู้ในการป้องกันและการบำรุงรักษาการพังทลายของสระน้ำ เพื่อไม่ให้ขอบบ่อหรือบ่อพังทลาย เช่น การจัดทำทางรับน้ำที่แข็งแรงโดยอาจทำด้วยคอนกรีต และขอบบ่อควรปลูกพืชที่มีระบบรากที่ยึดดินได้ดี เป็นต้น

4.3.4 ปัญหาด้านชีวภาพ จากการศึกษาปัญหาจำนวน 3 ปัจจัย (ตารางที่ 18) พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างไม่มีปัญหาในเรื่อง 1) โรค 2) แมลง และ 3) สัตว์ศัตรูพืช ถึงขั้นทำให้เกิดความเสียหายในการใช้ประโยชน์

ตารางที่ 17 ระดับปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาด้านสภาพสระน้ำ

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหาน้อย		มีปัญหามาก		Mean		S.D.	สาเหตุ	ข้อเสนอแนะ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	($\bar{X}$)	(S)			
	(n = 182)	(100.0)	(n = 182)	(100.0)	(n = 182)	(100.0)					ของเกษตรกร
ระดับที่ต่งสระไม่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์	114	62.9	49	26.9	19	10.4	1.48	0.679		-	-
ความอุดมสมบูรณ์	85	46.7	84	46.2	13	7.1	1.60	0.620		-	-
ของดินบริเวณรอบสระน้ำไม่สมบูรณ์											
สระน้ำเก็บกักน้ำไม่ตลอดปี	105	57.7	55	30.2	22	12.1	1.54	0.702		-	-
สภาพน้ำในสระน้ำไม่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์	105	57.7	55	30.2	22	12.1	1.54	0.702		-	-
ทางรับน้ำเข้าสู่สระน้ำมีการพังทลาย	22	12.1	45	24.1	115	63.2	2.80	0.703		ขาดความรู้ในการป้องกัน การบำรุงดูแลรักษาสระน้ำ และการจัดทำทางรับน้ำที่แข็งแรง	ควรแนะนำและฝึกอบรมให้ความรู้ในการป้องกันและการบำรุงรักษาอย่างถูกต้อง

ตารางที่ 17 ระดับปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสะพานน้ำในไร่นาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาด้านสภาพสะพาน (ต่อ)

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหาน้อย		มีปัญหามาก		Mean ($\bar{X}$)	S.D.	แปล ความ	สาเหตุ	ข้อเสนอแนะ ของเกษตรกร
	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)					
ขนาดสะพานไม่เพียงพอ	94	51.6	66	36.3	22	12.1	1.60	0.695	ไม่มี	-	-
ต่อการกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์									ปัญหา		

ตารางที่ 18 ระดับปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสะพานน้ำในไร่นาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาด้านชีวภาพ

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหาน้อย		มีปัญหามาก		Mean ($\bar{X}$)	S.D.	แปล ความ	สาเหตุ	ข้อเสนอแนะ ของเกษตรกร
	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)	จำนวน (n = 182)	ร้อยละ (100.0)					
โรคพืชทำลาย	133	73.1	46	25.3	3	1.6	1.29	0.488	ไม่มีปัญหา	-	-
แมลงศัตรูพืชทำลาย	157	86.3	20	11.0	5	2.7	1.16	0.440	ไม่มีปัญหา	-	-
สัตว์ศัตรูทำลาย	97	53.3	58	31.9	27	14.8	1.61	0.732	ไม่มีปัญหา	-	-

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสภาพสระน้ำกับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร ผลการวิจัยในส่วนนี้เป็นการทดสอบสมมติฐานการวิจัยความสัมพันธ์ 4 ด้าน ดังนี้คือ

4.4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการทางด้านสังคม ทดสอบสมมติฐานการวิจัยจำนวน 1 เรื่อง ที่ตั้งว่า การได้รับการเยี่ยมจากเกษตรกรตำบลไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา ตามตารางผนวกที่ 1 และตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการทางสังคมกับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในตารางที่ 19 อภิปรายผลได้ดังนี้

การได้รับการเยี่ยมจากเกษตรกรตำบลของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการเยี่ยมมีส่วนในการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาในการปลูกข้าว หรือร้อยละ 88.5 สูงกว่าผู้ได้รับการเยี่ยมแต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาในการปลูกข้าว ร้อยละ 11.5 และมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษตามสัมพันธ์ในการเข้าเยี่ยมของเกษตรกรตำบลสอดคล้องกับ ชีรเวทย์ ประมวลรัฐการ และคณะ (2522) พบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรหาโอกาสพบกับเกษตรกรมากขึ้น ขอมมีส่วนช่วยให้เกษตรกรรับวิทยาการแผนใหม่ ทำให้เกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ และมีการใช้ประโยชน์จากสระน้ำได้สูงสุดเพิ่มขึ้น และสมบัติ เสาร์แก้ว (2536) พบว่า การได้รับคำแนะนำความรู้ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ของผู้นำกลุ่มทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก ในการใช้ประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 19 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการทางด้านสังคมกับการใช้
ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร

สภาพทางด้านสังคม	ค่าตัวแปร อิสระ	ผลการทดสอบทางสถิติ	
		D.F.	Chi-square
การได้รับการเยี่ยมจากเกษตรกรตำบลกับ การใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นา ของเกษตรกรในการ	ได้รับเยี่ยมและ ไม่ได้รับเยี่ยม	1	
ปลูกพืชไร่			.37
ปลูกพืชผัก			.30
ปลูกข้าว			4.31*
ปลูกไม้ผล			.25
เลี้ยงปลา			1.12

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจ โดยการทดสอบสมมติฐานการวิจัย จำนวน 5 เรื่อง ที่ตั้งว่า เนื้อที่ถือครองการเกษตร จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนรายได้เงินสด การมีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็ก ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา ตามตารางผนวกที่ 2-6 ตามลำดับ และตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจกับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร ตารางที่ 20 อภิปรายผลได้ดังนี้

1) เนื้อที่ถือครองการเกษตรของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยไม่ว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะมีเนื้อที่ถือครองที่แตกต่างกัน คือ น้อยกว่า 10 ไร่ 10-20 ไร่ 21-30 ไร่ 31-40 ไร่ และมากกว่า 40 ไร่ขึ้นไป ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา ทั้งนี้อาจเนื่องจากความจำกัดขนาดสระและความสามารถในการ

การกักเก็บน้ำมีจำกัด ถึงแม้ว่าจะมีขนาดเนื้อที่ถือครองการเกษตรที่แตกต่างกัน ก็ไม่สัมพันธ์กันกับการใช้ประโยชน์

2) จำนวนแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยไม่ว่าเกษตรกรจะมีแรงงานในครัวเรือนที่แตกต่างกัน คือ น้อยกว่า 3 คน 3 - 4 คน 5 - 6 คน และมากกว่า 6 คนขึ้นไป ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา

3) การเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าวกับการเลี้ยงปลา การปลูกพืชไร่ และการปลูกพืชผัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 .01 และ .001 ตามลำดับ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกไม้ผล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือนมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในการปลูกข้าวร้อยละ 94.9 การเลี้ยงปลาร้อยละ 64.3 การปลูกพืชผักร้อยละ 57.1 และการปลูกพืชไร่ร้อยละ 27.6 สูงกว่าเกษตรกรกลุ่มที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือนในการปลูกข้าวร้อยละ 85.7 การเลี้ยงปลาร้อยละ 47.6 การปลูกพืชผักร้อยละ 26.2 และการปลูกพืชไร่หรือร้อยละ 10.7 ทั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มที่พักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านขอมมีเวลาในการใช้ประโยชน์จากสระน้ำได้มากกว่ากลุ่มที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน และมีโอกาสได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลและหน่วยงานอื่น ๆ ในการให้บริการที่มากกว่า

4) จำนวนรายได้เงินสดของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชผักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนรายได้เงินสดน้อยกว่า 15,000 บาทต่อปี มีสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในการปลูกพืชผักร้อยละ 60.4 สูงกว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนรายได้มากกว่า 45,000 บาทต่อปีขึ้นไป ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชผักร้อยละ 26.3 ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เป็นผู้มีรายได้น้อย หรือร้อยละ 26.4 (ตารางที่ 5) เมื่อถึงฤดูกาลทำนาปีจะย้ายครอบครัวมาพักอาศัยอยู่ในไร่นา จึงมีการปลูกพืชผักที่จำเป็นไว้เพื่อบริโภค สำหรับเกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้มาก ส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน เนื่องจาก

ความไม่ปลอดภัยในทรัพย์สิน และผู้มีรายได้น้อยย่อมมีอำนาจในการซื้อได้สูงกว่าผู้มีรายได้น้อย

5) การมีเครื่องขนาดเล็กของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชผัก การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการปลูกพืชไร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกข้าว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็ก มีสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาในการเลี้ยงปลาร้อยละ 71.9 การปลูกไม้ผลร้อยละ 67.2 การปลูกพืชผักร้อยละ 57.8 และการปลูกพืชไร่ร้อยละ 40.6 สูงกว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีเครื่องสูบน้ำในการใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงปลาร้อยละ 48.3 การปลูกไม้ผลร้อยละ 46.6 การปลูกพืชผักร้อยละ 37.7 และการปลูกพืชไร่ร้อยละ 8.5 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการมีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็กมีส่วนสนับสนุนให้เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น และปัจจุบันก็นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ต่อการดำเนินกิจกรรมการเกษตรในไร่นา

ตารางที่ 20 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจ

กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร

สภาพทางด้านเศรษฐกิจ	ค่าตัวแปร อิสระ	ผลการทดสอบทางสถิติ	
		D.F.	Chi-square
1. เนื้อที่ถือครองการเกษตรกับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการ	< 10, 10-20, 21-30 31-40 > 40 (ไร่)	4	
ปลูกพืชไร่			3.69
ปลูกพืชผัก			3.18
ปลูกข้าว			9.37
ปลูกไม้ผล			1.59
เลี้ยงปลา			6.01
2. จำนวนแรงงานในครัวเรือนกับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการ	< 3, 3-4, 5-6, > 6 (คน)	3	
ปลูกพืชไร่			
ปลูกพืชผัก			0.63
ปลูกข้าว			1.42
ปลูกไม้ผล			1.55
เลี้ยงปลา			2.33

ตารางที่ 20 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการทางด้านเศรษฐกิจ
กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร (ต่อ)

สภาพทางด้านเศรษฐกิจ	ค่าตัวแปร อิสระ	ผลการทดสอบทางสถิติ	
		D.F.	Chi-square
3. การเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำของ เกษตรกรในการ	เคลื่อนย้ายและ ไม่เคลื่อนย้าย	1	
ปลูกพืชไร่			8.08**
ปลูกพืชผัก			17.69***
ปลูกข้าว			4.50*
ปลูกไม้ผล			0.93
เลี้ยงปลา			5.11*
4. รายได้เงินสดกับการใช้ประโยชน์ จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรใน การ	< 15,000, 15,000- 25,000, 25,001- 35,000, 35,001- 45,000, > 45,000 (บาท)	4	
ปลูกพืชไร่			3.04
ปลูกพืชผัก			18.33***
ปลูกข้าว			9.11
ปลูกไม้ผล			3.51
เลี้ยงปลา			2.79
5. การมีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็กกับการใช้ ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของ เกษตรกรในการ	มีและ ไม่มี	1	
ปลูกพืชไร่			27.03***
ปลูกพืชผัก			9.02**
ปลูกข้าว			2.52
ปลูกไม้ผล			7.07**
เลี้ยงปลา			9.38**

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

*** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4.4.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพสระน้ำ โดยการทดสอบสมมติฐานการวิจัยจำนวน 2 เรื่อง ที่ตั้งว่า ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสระน้ำ ระดับที่ตั้งของสระน้ำเมื่อเทียบกับผิวน้ำ ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา ตามตารางภาคผนวกที่ 7 และ 8 ตามลำดับ และตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร ตารางที่ 21 อภิปรายผลได้ดังนี้

1) ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสระน้ำมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงปลา และการปลูกพืชผักที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นา ในการปลูกพืชไร่ การปลูกข้าว และการปลูกไม้ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยในไร่นามีสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาในการเลี้ยงปลาร้อยละ 75.0 การปลูกพืชผักร้อยละ 63.9 สูงกว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่พักอาศัยอยู่ห่างมากกว่า 3 กิโลเมตรขึ้นไป ในการเลี้ยงปลาร้อยละ 50.0 และการปลูกพืชผักร้อยละ 31.3 ทั้งนี้เนื่องจากว่า เกษตรกรที่พักอาศัยอยู่ใกล้สระน้ำจะมีโอกาสได้ใช้ประโยชน์จากสระน้ำได้มากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ห่างจากสระน้ำ

2) ระดับที่ตั้งของสระน้ำเมื่อเทียบกับผิวน้ำมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ในการปลูกไม้ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการปลูกพืชผักกับการเลี้ยงปลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นา ในการปลูกพืชไร่ และการปลูกข้าว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับที่ตั้งของสระน้ำสูงกว่าผิวน้ำมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในการเลี้ยงปลาร้อยละ 81.0 การปลูกไม้ผลร้อยละ 76.2 และการปลูกพืชผักร้อยละ 40.5 สูงกว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับที่ตั้งของสระน้ำต่ำกว่าผิวน้ำในการเลี้ยงปลาร้อยละ 43.8 การปลูกไม้ผลร้อยละ 50.0 และการปลูกพืชผักร้อยละ 22.9 ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสระน้ำที่ตั้งอยู่ในที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง ส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้กับที่พักในไร่นาจึงมีการปลูกพืชผัก ไม้ผล และนำปลามาเลี้ยงมากกว่าสระน้ำที่อยู่ในที่ต่ำกว่าผิวน้ำ หรือที่ลุ่มน้ำท่วมในฤดูฝน ซึ่งส่วนใหญ่จะขุดไว้เป็นบ่อล่อปลาตามธรรมชาติมากกว่าการใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงปลา การปลูกพืชผัก และการปลูกไม้ผล

ตารางที่ 21 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสภาพสระน้ำกับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นา
ของเกษตรกร

สภาพสระน้ำ	ค่าตัวแปร อิสระ	ผลการทดสอบทางสถิติ	
		D.F.	Chi-square
1. ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับ สระน้ำกับการใช้ประโยชน์จากสระ น้ำในไร่นาของเกษตรกรในการ	1, 2, 3, > 3	4	
ปลูกพืชไร่			3.62
ปลูกพืชผัก			16.94***
ปลูกข้าว			5.19
ปลูกไม้ผล			2.15
เลี้ยงปลา			14.81**
2. ระดับที่ตั้งของสระน้ำเมื่อเทียบกับ พื้นที่นากับการใช้ประโยชน์จาก สระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการ	สูงกว่าผิวน้ำ, เท่า กับผิวน้ำ, และต่ำ กว่าผิวน้ำ	2	
ปลูกพืชไร่			2.26
ปลูกพืชผัก			12.85***
ปลูกข้าว			3.98
ปลูกไม้ผล			11.21**
เลี้ยงปลา			14.10***

* มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

*** มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

4.5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้จำนวน 8 ปัจจัย ปรากฏว่ายอมรับสมมติฐานการวิจัยจำนวน 2 ปัจจัย คือเนื้อที่ถือครองการเกษตร และจำนวนแรงงานในครัวเรือน ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

จำนวน 6 ปัจจัยคือ การได้รับการเยี่ยมชมจากเกษตรกรตำบล การเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน จำนวนรายได้เงินสด การมีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็ก ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสระน้ำ ระดับที่ตั้งสระเมื่อเทียบกับผืนนา มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร ในการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผัก การปลูกข้าว การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตามตารางที่ 22 ดังนี้

1) การได้รับการเยี่ยมชมจากเกษตรกรตำบล มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกข้าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) การเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกข้าว การเลี้ยงปลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสัมพันธ์กับการปลูกพืชไร่ และการปลูกพืชผัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ

3) จำนวนรายได้เงินสดของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการปลูกพืชผักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4) การมีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็กของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาในการปลูกพืชผัก ไม้ผล และการเลี้ยงปลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชไร่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

5) ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสระน้ำมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในการเลี้ยงปลา และการปลูกพืชผัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ

6) ระดับที่ตั้งของสระน้ำเมื่อเทียบกับผืนนามีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาในการปลูกไม้ผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสัมพันธ์กับการปลูกพืชผัก การเลี้ยงปลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 22 แสดงระดับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพพื้นฐานบางประการด้านสังคม เศรษฐกิจ และสภาพสระน้ำกับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์	ระดับความสัมพันธ์
1) การได้รับการเชื่อมจากเกษตรตำบล	
การปลูกข้าว	.05
2) การเคลื่อนย้ายแรงงาน	
การปลูกข้าว	.05
การเลี้ยงปลา	.05
การปลูกพืชไร่	.01
การปลูกพืชผัก	.001
3) จำนวนรายได้เงินสดของเกษตรกร	
การปลูกพืชผัก	.001
4) การมีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็กของเกษตรกร	
การปลูกพืชผัก	.01
การปลูกไม้ผล	.01
การเลี้ยงปลา	.01
การปลูกพืชไร่	.001
5) ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสระน้ำ	
การเลี้ยงปลา	.01
การปลูกพืชผัก	.001
6) ระดับที่ตั้งของสระเมื่อเทียบกับผืนนา	
การปลูกไม้ผล	.01
การปลูกพืชผัก	.001
การเลี้ยงปลา	.001